

GEKLEURRINGDE KOKMEEUWEN UIT KOPENHAGEN IN DE STAD GRONINGEN

Klaas van Dijk

Honderden mensen voeren dagelijks grote hoeveelheden brood en andere etensresten aan de soepeenden en soepganzen in de vele vijvers van de stad Groningen. Ook Kokmeeuwen *Larus ridibundus* profiteren van dit voedselaanbod. Buiten het broedseizoen zitten er dan ook regelmatig enkele duizenden in de stad, die gewend zijn aan mensen. Daardoor is het mogelijk om met een telescoop de metalen ring, die sommige dragen af te lezen.

Sinds 1977 zijn 950 Kokmeeuwen met een metalen ring in de stad gezien, waarvan een groot aantal jaren achtereen. Buiten het broedseizoen blijken er hoofdzakelijk vogels uit het Oostzegebied in de stad te zitten (Boekema 1987, van Dijk 1990).

In Kopenhagen zitten het hele jaar door vele duizenden Kokmeeuwen. In die stad bevindt zich een grote kolonie en ook in de winter is er veel open water. Verder is er een groot voedselaanbod. Dit maakt het overwinteren in Kopenhagen aantrekkelijk. Vanaf het eind van de jaren zeventig zijn in Kopenhagen enkele duizenden Kokmeeuwen gevangen en gekleurringd. Deze vogels werden ook regelmatig in Groningen gezien. In dit artikel zal allereerst worden ingegaan op het voorkomen van deze gekleurringde vogels. Daarnaast zal worden onderzocht of er verschillen zijn tussen vogels die jaarlijks terugkeren en vogels die na één winter nooit weer in Groningen worden gezien.

MATERIAAL EN METHODE

De meeuwen zijn in Kopenhagen als volgroeide vogel gevangen en dragen aan de ene poot een metalen ring en aan de andere poot aan het loopbeen een 25 mm hoge plastic kleurring. De kleurring kan wit, geel of blauw zijn en heeft een verticale inscriptie die bestaat uit een unieke code van drie letters, drie cijfers of een

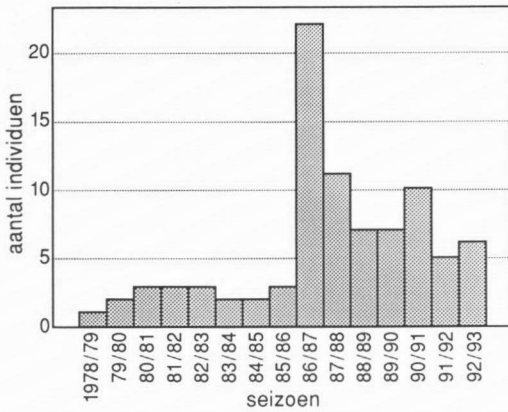
combinatie van drie letters en cijfers. De inscriptie wordt rondom driemaal herhaald. Met een telescoop is het onder gunstige omstandigheden mogelijk om deze kleurringen tot op een afstand van ongeveer 100 meter te identificeren, met een kijker tot ongeveer 20 meter. Voor de methodiek wordt verwezen naar van Dijk (1990). De in dit verhaal gebruikte term "Deense meeuwen" heeft uitsluitend betrekking op de gekleurringde vogels uit Kopenhagen.

In de beginperiode van het onderzoek (1977-86) was de afleesintensiteit vrij laag en werden er relatief weinig afleesplekken bezocht. Vanaf 1986/87 was de afleesintensiteit hoog en werden veel meer afleesplekken bezocht.

De waarnemingen zijn per maand gerangschikt. Een vogel is in een maand aanwezig, als hij minstens één keer in die maand gezien is. Vervolgwaarnemingen uit dezelfde maand van hetzelfde jaar tellen niet mee. Een winterseizoen begint op 1 juli, omdat vanaf begin juli de eerste broedvogels uit het Oostzegebied in de stad arriveren. Bij het uitwerken is onderscheid gemaakt tussen "eenmaligen" en "terugkeerders". Eenmaligen zijn vogels die één winterseizoen in Groningen zijn gezien en terugkeerders zijn vogels die meer dan één winterseizoen in de stad zijn gezien.

AANTALLEN EN DE INFLUX VAN 1986/87

De eerste gekleurringde Kokmeeuw uit Kopenhagen werd in maart 1979 in het Noorderplantsoen gezien. Gemiddeld werden in de eerste acht winters (1978/79 t/m 1985/86) 2,4 vogels per seizoen gezien, met uitersten van 1 en 3 (figuur 1). Daarna, toen de waarnemingsintensiteit werd opgevoerd en het aantal geringde meeuwen toenam, werden veel meer Deense meeuwen gezien, gemiddeld 9,7 per seizoen met uitersten van 5 en 22. In totaal zijn 50

Figuur 1. Aantallen afgelezen gekleurde Kokmeeuwen per seizoen (1 juli tot 30 juni).

verschillende gekleurde individuen in de stad gezien.

Het seizoen 1986/87 gaf een opvallende piek in de aantallen. Die werd veroorzaakt door de toenmalige strenge winter in NW-Europa. Er trad een influx op van meeuwen uit het Oostzeegebied naar Nederland. Trekbewegingen van de gekleurde vogels van Kopenhagen naar Groningen (tabel 1) en vervolgwarnemingen illustreren deze influx.

Tabel 1. Trekbewegingen Kopenhagen - Groningen.

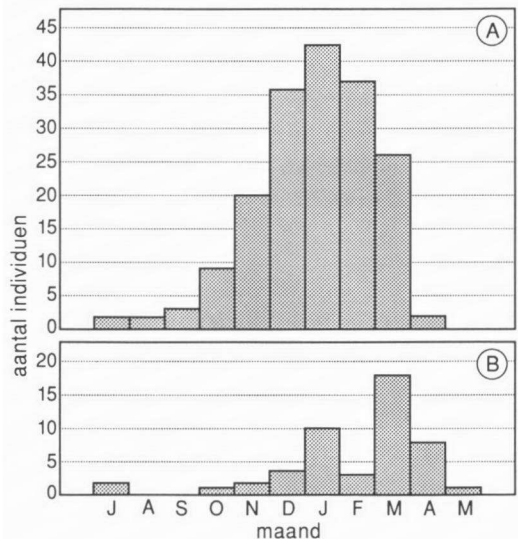
Kleurring	Laatste datum In Kopenhagen	Eerste datum In Groningen
blauw FT4	6-7-85	23-11-85
wit E9A	17-12-86	9-3-87
wit 2E9	20-12-86	10-2-87
wit TK1	24-12-86	10-1-87
wit V30	26-12-86	31-1-87
wit H1L	27-12-86	10-2-87
wit V9P	10-1-87	16-1-87
wit T0P	10-1-87	25-1-87
geel O63	1-1-88	9-1-88
wit PR2	8-7-90	30-11-90
wit RU7	3-11-90	27-1-91
wit RX7	5-11-90	30-11-90

Zeven vogels zaten tussen half december en begin januari nog in Kopenhagen en werden in de loop van januari en februari in Groningen

gezien. Uit andere jaren is er slechts één Kokmeeuw bekend die in december of januari van Kopenhagen naar Groningen vloog. De verdere geschiedenis van de 22 individuen uit 1986/87 wijst in de richting van een tijdelijke influx. Tien vogels (waaronder zes van de zeven uit tabel 1) zijn in latere winters wel weer in Kopenhagen gezien, maar nooit weer in Nederland. Twee gingen spoedig dood in Nederland en van vijf anderen is nooit meer wat gehoord. Mogelijk zijn ze ook dood. De resterende vijf zijn één of meer winters later weer in Groningen gezien, drie ervan zijn ook weer in Kopenhagen gezien.

AANWEZIGHEID IN GRONINGEN EN IN KOPENHAGEN

Deense vogels verblijven van juli tot in april in Groningen (figuur 2a). De uiterste data zijn 21 juli en 4 april. De hoofdmoot (79%) pleistert van december tot en met maart in de stad. Meer dan de helft (53%) is in maart of april in Kopenhagen gevangen en geringd (figuur 2b).

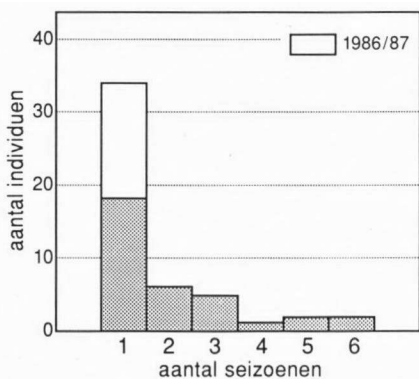
Figuur 2a. Cumulatieve maandelijkse aanwezigheid in Groningen van 50 individuen over de periode 1978/79 t/m 1992/93. Totaal aantal aflezingen n=180. 2b. Ringmaand in Kopenhagen (n=49).

Dit wijst erop, dat de in Groningen waargeno-

men gekleurde Kokmeeuwen waarschijnlijk vooral rondom Kopenhagen broeden of daar tijdens de voorjaars trek zijn gevangen. Een voorbeeld van een lokale broedvogel is blauw FT4. Deze vogel werd op 29 maart 1985 in Kopenhagen als na 3kj gevangen en zat de zes hierna volgende winters steeds in Groningen. Op 17 mei 1988 werd de vogel in Utterslev Mose gezien, de grote broedkolonie van Kopenhagen. Een voorbeeld van een meer noordelijke broedvogel is wit Y4Y. Deze vogel werd op 24 maart 1987 als na 3kj in Kopenhagen gevangen en zat in januari en februari 1988 in Groningen. Op 12 juli 1988 werd de vogel stervend gevonden bij Oulu, op 65 graden noorderbreedte in Finland.

VERSCHILLEN TUSSEN EENMALIGEN EN TERUGKEERDERS

De influx van 1986/87 geeft een sterke vertekening van de verhouding tussen éénmaligen en terugkeerders. Achttien van de 34 (53%) éénmaligen zijn uitsluitend in 1986/87 gezien (figuur 3) en het terugkeerpercentage van 1986/87 bedroeg dan ook slechts 27%. Van 1987/88 t/m 1992/93 werden gemiddeld driekwart (74%) van de meeuwen ook in een andere winter gezien, met uitersten van 55% (6 van

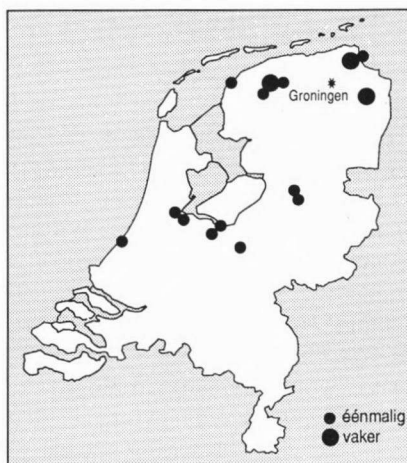

Figuur 3. Aantal seizoenen dat individuele gekleurde Kokmeeuwen uit Kopenhagen in de stad Groningen zijn waargenomen (n=50).

de 11) en 100% (5 van de 5).

Het grootste deel van de terugkeerders (10 van de 16) is 2-6 achtereenvolgende winters in Groningen gezien. Vier werden in één tussenliggende winter niet gezien en één in twee achtereenvolgende tussenliggende winters niet. Eén vogel is al zes winters in Groningen gezien, maar ontbrak in drie tussenliggende winters (waarvan twee achtereenvolgend).

Geen van de terugkeerders, die ook buiten Groningen werden gezien (figuur 4), werd in zo'n tussenliggende winter elders gezien. De terugkeerders werden alleen in Noord-Nederland gezien (Appingedam, Leeuwarden en Veendam), terwijl de éénmaligen ook in Midden- en West-Nederland werden gezien, onder andere in Den Haag, Utrecht, Amsterdam en het Gooi.

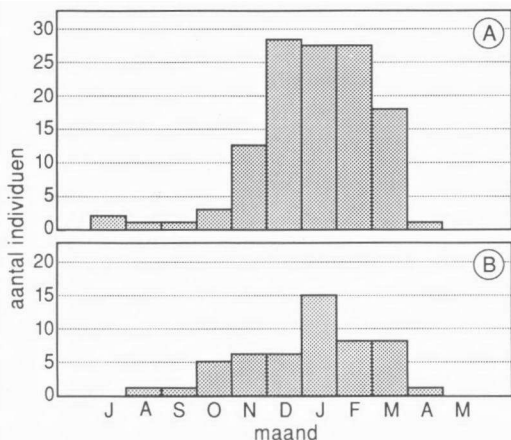

Figuur 4. Waarnemingen elders in Nederland van éénmaligen (gesloten cirkel, n=12) en terugkeerders (open cirkel, n=3).

Daarnaast verblijven de éénmaligen ook veel korter in de stad. Van de éénmaligen zit driekwart (75%) maximaal één maand en slechts 13% drie maanden of langer in de stad. Bij de terugkeerders zit ruim een derde (38%) maximaal één maand in Groningen en zit 43% drie maanden of langer in de stad.

De hoofdmoot van de terugkeerders (83%) zit

van december t/m maart in Groningen (figuur 5). Deze vogels kunnen we beschouwen als vaste overwinteraars die ieder jaar naar Groningen terugkeren. Het seizoensverloop van de éénmaligen oogt vlakker, met alleen een duidelijke piek in januari. Deze piek wordt veroorzaakt door de influx van 1986/87.

Figuur 5. Maandelijks aanwezigheid in Groningen van terugkeerders (A, n=124) en éénmaligen (B, n=51).

De korte verblijfsduur, het vrij vlakke seizoensverloop en de waarnemingen elders in Nederland zijn aanwijzingen, dat de éénmaligen kunnen worden beschouwd als vogels die in willekeurige wintermaanden gedurende korte tijd in Groningen kunnen opduiken. Sommigen overwinteren elders in Nederland en zitten tijdens een korte tussenstop even in Groningen. Anderen maken wellicht onregelmatige zwerftochten naar Nederland. De onderstaande voorbeelden illustreren de variatie in trekbewegingen van vijf verschillende éénmaligen:

* *geel Y47*. Geringd op 13 februari 1982 in Kopenhagen als 2kj. Ook daar op 7 maart 1982. De vogel zat op 5 en 6 maart 1983 in Groningen. De vogel werd in 1985 weer in Nederland gezien: op 8 en 22 januari in Leeuwarden, op 8 februari in Amsterdam en op 6 maart in Laren (NH). Vervolgens werd de vogel weer in Leeuwarden gezien in december

1985, januari 1986, november 1987, maart en december 1988 en februari 1989.

* *geel L06*. Geringd op 22 februari 1983 in 's Graveland als na 2kj en gekleurigd in Kopenhagen op 27 maart 1983. Op 19 oktober 1983 in Groningen en op 7 januari en 19 maart 1984 in Utrecht. Op 24 maart 1984 in Kiel. Weer in Utrecht op 20 februari en 11 december 1985 en op 13 februari 1986.

* *geel 063*. Geringd op 5 januari 1985 in Kopenhagen als na 3kj. Daarna regelmatig (ook 's winters) in Kopenhagen gezien t/m 1 januari 1988. Daarna zat de vogel op 9 januari 1988 in Groningen en op 12 februari in Den Haag. Vanaf november 1988 t/m maart 1993 is de vogel weer regelmatig in Kopenhagen gezien.

* *wit J9M*. Geringd op 3 maart 1987 in Kopenhagen als na 3kj. Ook daar in april en december 1987 en in maart 1988. Zat tussen 28 december 1988 en 19 januari 1989 in Groningen en werd op 7 februari 1989 al weer in Kopenhagen gezien. Is daarna iedere winter regelmatig in Kopenhagen gezien.

* *wit X3V*. Geringd op 5 maart 1987 in Kopenhagen als 2kj. Ook daar op 6 april 1987. De vogel zat op 9 november 1987 in Groningen, op 13 november in Delfzijl en was op 3 december al weer in Kopenhagen. Hier werd de vogel t/m 24 januari 1988 regelmatig gezien, waarnemingen erna ontbreken.

DISCUSSIE

Er zitten veel haken en ogen aan de interpretatie van gegevens die zijn verzameld door middel van het aflezen van geringde vogels. Hierdoor is het vaak lastig om de resultaten in een wat breder kader te plaatsen.

Zo is het verschil tussen éénmaligen en terugkeerders vermoedelijk minder strikt dan hierboven wordt gesteld. Mogelijk zijn sommige éénmaligen vaste doortrekkers die ieder jaar één of enkele dagen in de stad pleisteren. Van individuen met metalen ringen zijn enkele voorbeelden bekend van vogels die in een bepaald jaar éénmaal waren gezien en na een tussenpoos van soms wel 5 tot 8 jaar weer kort

Een Deense Kokmeeuw in Groningen. Foto Fred Prak

in Groningen zaten. De trefkans van éénmaligen is namelijk sterk afhankelijk van de intensiteit van het onderzoek. Hoe vaker de stad wordt afgefietst, hoe groter de kans om gekleuringde éénmaligen te zien.

Daarnaast is er een wisselende kans voor individuele vogels om gezien te worden. Sommige vaste overwinteraars zijn erg mak en zitten bij ieder bezoek altijd op hun vaste lokatie. Andere vogels zijn veel schuwer of zitten op onoverzichtelijke of moeilijk toegankelijke plaatsen. Hierdoor kunnen 'vaste' overwinteraars soms maanden lang of zelfs een winterhalfjaar lang niet worden gezien, terwijl ze misschien wel de hele tijd in de stad pleisteren.

Tenslotte is er, afhankelijk van de temperatuur en de hoeveelheid regen, een bepaalde uitwisseling tussen de stad en de omringende weilanden. Na veel regen zitten er minder Kokmeeuwen in de stad (Hulscher 1985).

KORTOM

In de stad Groningen zitten 's winters vier tot zes jaarlijks terugkerende gekleuringde Kok-

meeuwen uit Kopenhagen. Deze vogels kunnen worden beschouwd als vaste overwinteraars die van december tot en met maart in de stad bivakkeren. Ze worden slechts zelden buiten de stad gezien en dan alleen in de nabije omgeving.

Daarnaast zit er 's winters in Groningen een wisselend aantal éénmaligen, in zachte winters enkele, in strenge meer. Er kan dan een behoorlijke influx optreden van Denemarken naar Nederland. De éénmaligen verblijven veel korter in Groningen, kunnen in elke willekeurige maand worden gezien en waarnemingen uit de rest van Nederland komen uit een veel groter gebied.

De éénmaligen bestaan deels uit zwerfvogels en deels uit vogels die 's winters in West- en Midden-Nederland zitten. Mogelijk zitten ze ook elders in Nederland of in België, waar veel minder wordt afgelezen.

DANKWOORD

De gegevens zijn verzameld door Eric Jan Alblas, Egbert Boekema, Klaas van Dijk, Tseard Hiemstra, Henk van Huffelen, Henk Koffijberg, Emo Klunder, Ben Koks, Jeroen Nienhuis, Fred Prak, Bernard Spaans en Lex Tervelde. Waarnemingen buiten Nederland zijn verstrekt door Kjeld Pedersen. Hij heeft van de betreffende Kokmeeuwen praktisch alle aflezingen in Kopenhagen gedaan en is samen met Eddie Fritze de ringer van de meeuwen. Frank Majoor en Aart van der Spoel hebben eerdere versies van commentaar voorzien.

LITERATUUR

- Boekema E. 1987. Overwinterende Kokmeeuwen in en rond de stad Groningen. *De Grauwe Gors* 15(3): 17-23.
 van Dijk K. 1990. Geringde Kokmeeuwen in de stad Groningen. *De Grauwe Gors* 18(4): 13-22.
 Hulscher J.B. 1985. Terreinkeuze van jonge en oude Kokmeeuwen: een keuze tussen nat en droog. *Limosa* 58: 49-55.